

УДК 373.3 : 78

THE INFLUENCE OF MUSIC PLAYING ON THE AESTHETIC PERCEPTION OF MUSIC BY YOUNGER SCHOOL STUDENTS ВПЛИВ МУЗИЧНОЇ ГРИ НА ЕСТЕТИЧНЕ СПРИЙНЯТТЯ МУЗИКИ МОЛОДШИМИ ШКОЛЯРАМИ

Vyshnevetska M. /Вишневецька М.В.

teacher /викладач

Municipal Institution «Uman Taras Shevchenko Professional College of Education and Humanities of Cherkasy Regional Council»

33, Nebesna Sotnia, 20 300

*КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж**ім. Т.Г. Шевченка Черкаської обласної ради»**вул. Небесної Сотні, 33, 20 300*

Анотація. У статті виділено педагогічні умови формування в учнів початкової школи інтересу до музики. Теоретично обґрунтовано ефективність впливу музичних ігор на навчальний процес та формування естетичного сприйняття музики. З'ясовано зміст та організацію освітнього процесу на уроках музичного мистецтва, що сприяють формуванню інтересу до музики у молодших школярів. Музична гра направлена на засвоєння, поглиблення, систематизацію уявлень учнів про оточуюче, розвиток інтересів і здібностей.

Ключові слова: музичні ігри, уроки музичного мистецтва, учні початкової школи.

Вступ.

Останнім часом провідні дидактики країни все частіше звертаються до проблем використання в освітньому процесі музичних ігор як ефективного засобу формування емоційно-вольової сфери школяра, розвитку його мислення, уваги, мимовільної пам'яті, інтересу, навичок колективної діяльності і самостійного здобуття знань.

К.Ушинський у своїх працях з питань дидактики приділяв увагу грі як методу навчання, що мало неабияке значення для розвитку педагогічної науки. Відомий педагог - методист В. Вахтеров розглядав гру як могутній засіб навчання і виховання дітей [1].

На великому значенні гри у навчанні дітей наголошував В. Сухомлинський, надаючи уваги ігровим моментам та елементам гри у процесі навчання [4].

Різні аспекти теорії дидактичної гри розглядалися у працях О.Леонтьєва, Д.Ельконіна, А.Усової, М.Яновської, Д.Менджерницької та ін.

Основний текст.

Можна сказати, що гра – це засіб пізнання дійсності, що спрямовується внутрішніми силами і дає дитині змогу в короткий час опанувати початкові, проте досить загальні основи людської культури. Дидактичні ігри повинні бути розроблені на науковій, психолого-педагогічній основі, вони повинні скласти частину цілісної педагогічної концепції.

Основу класифікації ігор, яка загально прийнята у сучасній педагогіці заснував П.Лесгафт. Він підійшов до вирішення цього питання, керуючись основною ідеєю про єдність фізичного і психічного розвитку дитини.

О. Савченко за ступенем активності учнів і вчителя поділяє ігри на три групи: ігри-заняття, ігри-вправи, автодидактичні ігри[2].

Н.Кудикіна серед дидактичних ігор розрізняє ігри з умовною ситуацією, ігри, побудовані на основі віршів та ігри інтелектуального характеру.

М. Кларін виділяє принципи класифікації дидактичних ігор: ступінь пізнавальної самостійності учнів (репродуктивні, конструктивні, творчі ігри), характер джерел навчальної інформації (словесні, наочні, практичні ігри), за дидактичними завданнями (ігри на повідомлення нових знань, закріплення, перевірку, повторення)[2].

Вважаємо, що найбільш доцільною є класифікація за розділами у відповідності з програмою:

- ігри з рідної мови;
- ігри з математики;
- з ознайомлення з навколишнім світом;
- музичні ігри;
- підготовчі до образотворчої діяльності;
- рухливі ігри.

Зрозуміло, що всі ці ігри взаємопов'язані між собою [1].

Проблема використання музичної гри важлива та актуальна тому, що гра є одним з ефективних засобів навчання у початковій школі. Використання гри на уроках музики дає можливість покращити якість вивчення і засвоєння учнями музичного матеріалу. А підвищення якості і ефективності навчання, формування інтересу є одним з головних завдань школи на сучасному етапі.

Музичні ігри – це ігри, що спеціально створені і розроблені для навчання та виховання учнів на уроках музичного мистецтва. Музичні ігри поєднують елементи навчання з радісною для учнів ігровою діяльністю. Музична гра направлена на засвоєння, поглиблення, систематизацію уявлень учнів про оточуюче, розвиток інтересів і здібностей.

Перед вчителями музики стоять *завдання*:

- розвивати естетичні здібності дітей;
- вчити дітей думати;
- розвивати пошукову творчу особистість;
- виховувати самостійність в учнів;
- постійно створювати у навчальному процесі ситуації, що потребують підвищення розумових зусиль учнів тощо.

У вирішенні цих завдань велику допомогу надає використання музичних ігор у поєднанні з іншими методами навчання.

На відміну від вправ, що широко використовуються в роботі з школярами, музична гра має свої особливості: навчання ведеться засобами активної та цікавої для дітей діяльності, в яку вноситься елемент новизни, подиву, змагання.

Музичні ігри, ігрові вправи:

- дозволяють підвищити сприймання;
- залучають в активну розумову діяльність пасивних учнів;
- допомагають вчителю музики урізноманітнити методи роботи;

- знижують втому дитини;
- вносять захоплення в уроки музичного мистецтва.

Тому у навчальній роботі з молодшими школярами пропонується широко використовувати музичні ігри та ігрові прийоми навчання. Різноманітні ігрові дії, за допомогою яких розв'язуються ті чи інші завдання, підтримують і посилюють інтерес до навчального матеріалу. Розвиток інтересу до навчання має велике значення у навчальному процесі учнів початкової школи.

Музична гра формує пізнавальні інтереси учнів, стимулює вольові дії, допомагає долати труднощі у навчанні на уроках музичного мистецтва шляхом не тільки вольових зусиль, а й задоволення своїх емоційних потреб.

Як і будь-яка діяльність, що викликає інтерес, музична гра сприяє успішному проходженню психічних процесів, кращому засвоєнню навчального матеріалу, вихованню естетичних почуттів. У процесі музичних ігор в учнів розвивається самостійність у мисленні, творчі задатки, кмітливість та винахідливість.

Щоб ігрова діяльність на уроці музичного мистецтва була ефективною та давала бажані результати, слід обов'язково дотримуватись таких *вимог*:

- музична гра повинна органічно включатись у навчальний процес;
- кожна музична гра має мету, спрямовану на вирішення конкретних програмових завдань;
- у музичній грі обов'язкова наявність цікавого завдання, розв'язування якого потребує розумового зусилля, переборювання труднощів;
- правила музичної гри не можна порушувати;
- дидактизм у грі повинен поєднуватися із захопленням, гумором;
- обов'язково потрібне емоційне ставлення до ігрових дій;
- музична гра повинна бути творчою настільки, наскільки дозволяється правилами самої гри;
- урок не повинен бути перенасичений музичними іграми.

Проводити гру слід лише тоді, коли кожен учень забезпечений необхідним дидактичним матеріалом, чітко усвідомив мету і послідовність дій. Учитель повинен весь час контролювати діяльність учнів, спрямовувати музичну гру, заохочувати учнів запитаннями чи репліками, непомітно підтримувати слабких, підбадьорюючи їх, запобігати виникненню конфліктів. Учитель чітко пояснює зміст музичної гри, її правила, уникаючи багатослів'я. У музичній грі учні повинні почувати себе вільно, невимушено, отримувати задоволення. Важливо заохочувати творчу діяльність, ініціативу учнів.

Використовуючи музичну гру на уроці учитель поряд з вимогами повинен знати методику її проведення, структуру музичної гри. Дослідники Н.Кудикіна, Н.Седж, Д.Менджеричька виділяють *структурні елементи* музичної гри:

- ігровий задум;
- ігрове завдання;
- ігрові дії;
- правила музичної гри;
- закінчення музичної гри.

Всі структурні елементи музичної гри взаємопов'язані між собою,

відсутність одного з них руйнує гру. Вирішальними у музичній грі є не швидкість та першість, а правильність, безпомилковість. Учитель музики не має права залишати поза увагою помилки та порушення, повинен негайно виправляти їх.

Вибираючи музичну гру до конкретного уроку, вчителю необхідно керуватися змістом програми та враховувати принципи побудови системи музичних ігор: методичний, психологічний, моральний, естетичний.

Методичний принцип вимагає опори на логіку самого предмету, програму та навчальний план. Психологічний принцип побудови системи музичних ігор передбачає врахування вікових можливостей та інтересів учнів. У відповідності з моральним принципом музичні ігри будуються так, щоб у школярів формувалися моральні якості: чесність, товариськість, почуття відповідальності за свої дії перед усім колективом тощо.

З усієї різноманітності ігор на уроках музичного мистецтва доцільною є музична гра. Головне завдання музичних ігор – сформувати у школярів музичні здібності, у доступній ігровій формі допомогти їм зрозуміти співвідношення звуків за висотою, розвинути у них почуття ритму, тембровий і динамічний слух, розвинути бажання самостійно діяти, використовуючи знання, які отримали на уроках музичного мистецтва.

Музичні ігри збагачують учнів новими враженнями, розвивають ініціативу, самостійність, здатність до сприйняття, розрізнення основних властивостей музичного звуку. Педагогічна цінність музичних ігор у тому, що вони відкривають перед учнями шлях використання отриманих знань у життєвій практиці, сприяють естетичному вихованню учнів початкової школи.

Музична гра повинна включати різноманітні ігрові дії. В основі дидактичного матеріалу – завдання розвитку музичного сприйняття. Ігрові дії повинні допомогти учневі у цікавій формі почути, розрізнити, порівняти властивості музики, а потім і діяти з ними. Наприклад, ігри “Музичний телефон”, “З якої ми пісні?” допомагають учням чисто інтонувати, визначити, чи вірно заспівана пісня, відчутти і почути зміну ритму, силу звучання. Ігри “Визнач ритм”, “Згадай мелодію”, “Повтори” розвивають почуття ритму, вчать правильно повторити мелодію, ритмічний малюнок пісні, поспівки. З цією ж метою використовуються різноманітні дидактичні засоби: ложки, кубики, ритмічні молоточки.

Музичні ігри повинні бути нескладними, зрозумілими, цікавими. Лише у такому випадку вони викличуть бажання в учнів співати, слухати, грати, танцювати. У процесі музичної гри, учні не тільки набувають спеціальних музичних знань, але й у них формуються необхідні якості особистості: почуття товариськості, взаємоповаги, взаємодопомоги, відповідальності, неповторності, індивідуальності.

Музичні ігри повинні бути цікаво та естетично оформлені. Наприклад, картки із зображенням музичних образів мають бути яскраві, художні і відповідати змісту гри. Ігри, в яких учні самі беруть активну участь в їх виготовленні, стають найбільш цікавими, бажаними. Разом з учнями можна виготовити велику кількість роздаткового матеріалу. Музичні ігри можна

організовувати на уроках музичного мистецтва, інших уроках у вільний час, у позакласній роботі.

Музичні ігри доцільно використовувати при повторенні й перевірці знань, умінь, навичок. Залежно від рівня підготовки школяра, мети, яку ставить перед собою педагог, та обсягу і складності завдань вони можуть бути розв'язані учнем самостійно або всім класом під керівництвом учителя. Музичні ігри використовуються у процесі співу, слухання музики, ритмічних рухів, під час вивчення нотного письма.

Музичні ігри, що використовуються у процесі співу допомагають вчителю музики навчити учнів співати виразно, без напруження, вчать дихати між музичними фразами, тримати дихання до кінця фрази.

Для учнів молодшого шкільного віку – слід співати пісні різні за характером. Поступово учні починають розуміти: щоб передати той чи інший настрій у пісні, слід виконувати пісні по різному: одні пісні рішуче, відривисто; інші – легко, наспівно. Тут доцільно використовувати такий прийом – виконання пісні підгрупами або з солістом. Завдання педагога – навчити самостійно співати кожну дитину.

Для закріплення знайомих пісень можна використати гру “Чарівна дзига”. Цю музичну гру можна проводити у декілька варіантів: учні визначають пісню за вступом, заспівом, приспівом, які виконуються на фортепіано, чи якомусь іншому музичному інструменті. 2-3 учнів повинні взяти пісню за музичним реченням, яку заспівали всі чи індивідуально, визначити пісню що заграли на металофоні чи акордеоні. Цінність музичної гри у тому, що учні закріплюють знання про музичні інструменти: назву, особливості зовнішнього вигляду, звучання.

Розвиток звуковисотного слуху в учнів починається з розпізнання високих і низьких звуків. Для цього можна використати музичну гру – “Вгору-вниз”. Якщо учні почули високі звуки – підіймають руки вгору, низькі – опускають вниз, середні – тримають руки на рівні грудей. Хто помиляється в показі – той програв. Для відчуття учнями швидкості руху у музиці можна використовувати гру “Швидко – повільно”. Учитель пропонує учням слухаючи музику, передати рухами пальців рук рухливих і спокійних звуків.

Для розвитку ритмічного мелодичного слуху можна пропонувати гру “Відлуння”. Вчитель співає декілька звуків або простукує нескладний ритмічний малюнок. Учні повинні повторити запропоноване. Хто помилився – вибуває з гри.

Розвитку ритмічного слуху сприяє цікава гра “Естафета”. Під час її проведення, учні діляться на 2 групи і стають у 2 шеренги. Останній учень кожної шеренги простукує нескладний ритмічний малюнок по плечу учня, який стоїть перед ним. Той передає естафету далі. Останній учень повинен записати ритмічний малюнок на дошці. Перемагає та команда, яка закінчила гру першою, вірно зобразила ритмічний малюнок на дошці. Для розвитку ритмічного чуття можна використовувати різноманітні музичні інструменти.

Для того, щоб учень краще зрозумів музичний твір, співставив музичні образи – слід застосувати музичні ігри. Ігри дають змогу учням декілька разів

слухати один і той самий твір, але в такій формі, щоб учням він не набридав. Слухання музики відіграє велику роль у розвитку самостійної музичної діяльності учня. Гарних результатів можна досягти лише при умові певного рівня музичного розвитку, який відбувається насамперед на уроках музики. Поступово, завдяки музичним іграм, учні навчаються розрізняти танець, марш, колискову (вступ, закінчення, заспів, приспів, фразу); впізнавати знайомі твори. Учні знайомляться з різноманітними музичними інструментами, творами відомих композиторів, з самими композиторами.

Учні молодшого шкільного віку мають невеликий емоційно-естетичний досвід. Їм важко орієнтуватися у глибинному світі настроїв, втілених у музичних творах. Тому поетапне опанування учнями основних емоційно-естетичних модальностей (сумно, весело, радісно, поетично, схвильовано, святково) має відбуватися вже з перших уроків музичного мистецтва. Для цього корисна гра “Чарівна кімната”. Вчитель розповідає учням казку про чарівну кімнату – яка має чудову властивість – коли в цю кімнату заходить людина, вона одразу ж фарбується у кольори і заповнюється музикою, яка так само, як і кольори, відповідає настроєві того, хто зайшов. Вчитель пропонує учням різні за характером твори. Мета музичної гри – допомогти учневі свідомо звернути увагу на зв’язок музики і життя; кольору і засобів художньої виразності з характером твору, образу, про який розповідається у творі з тим почуттям, яке несе в собі цей образ - добра і зла; радості і суму.

Створення словесних описів сприймання емоційних настроїв твору вимагає збагачення та розширення в школярів запасу слів, що відображають ознаки того чи іншого настрою. Використовуючи гру “Знайди свій музичний інструмент” під час ознайомлення учнів з симфонічним, народним, духовим оркестром, а також під час виконання певних завдань уроку, вчитель музики умовно закріплює за кожним учнем певний музичний інструмент. Далі для слухання пропонуються музичні твори. Впізнавши звучання свого інструмента, учні умовно зображують гру на ньому. Таким чином, слухання музичного твору буде успішним, якщо застосовувати музичні ігри.

Одним із видів музичної діяльності учнів є ритмічні рухи. На уроках музичного мистецтва вивчаються різноманітні рухи під музику. Учні вчатья пришвидкувати та уповільнювати рухи, рухатися вільно, у відповідності з музичним образом, характером, динамікою музики. У процесі систематичних вправ з рухів в учнів розвивається музично-слухове сприйняття, яке необхідне їм у подальшій самостійній музичній діяльності. Учні постійно прислуховуються до музики для того, щоб одночасно точно виконувати рух.

Щоб рухи узгоджувалися з музикою доцільно використовувати елементарні рухи: притопа, прихлопи. Слід розвивати в учнів бажання самостійно рухатися під музику з творчими елементами виразності. Цьому сприяє музична гра “Хто вийшов із лісу?” Використовуючи музичний супровід в учнів розвиваємо вміння самостійно імпровізувати, складати свої цікаві рухи, сприяє розвитку творчої особистості.

Велика увага приділяється умінню самостійно діяти під музику: виконувати різні перешикування; запам’ятати послідовність рухів танцю,

вигадати свій танок, застосовуючи знайомі танцювальні рухи. Творчі завдання на музичні рухи слід поєднувати з ігровими моментами. Ігри “Моя улюблена мелодія”, “Будемо танцювати”, “Визнач танець” – дозволяють учням самостійно імпровізувати рухи, створювати нескладні композиції танцю, хороводів, ігор. Ігрова форма навчання музичним рухам допомагає учням правильно виконувати ритмічний малюнок, спочатку нескладний, далі складніший.

Види завдань, час відведений на завдання можна варіювати, додаючи або вилучаючи залежно від віку дитини, її розвитку, здібностей. “Нотна абетка юного музиканта” – універсальний, простий, доступний засіб у музичному навчанні та естетичному вихованні, надає велику допомогу під час вивчення елементів музичної грамоти, дозволяє спокійно, плавно перейти до співів та гри по нотах.

Висновки.

Застосування музичної гри ефективно впливають на рівень інтересу до музики молодших школярів, вчитель музики має більше можливостей для естетичного впливу на учня. Вчитель музики повинен знати методику проведення музичних ігор, виявляти емоційний вплив музичної гри на конкретно-чуттєві враження, які дозволяють набути музичні знання у конкретній формі.

Використовуючи метод накопичення емоційно-чуттєвого досвіду через безпосереднє спілкування з музикою під час прослуховування, виконання музично-ритмічних вправ, співу, музичних ігор, учні привчаються відчувати музику, захоплюються нею, висловлюють свої почуття у рухах, танцях, вчать бачити прекрасне у музичних творах.

Система музичних ігор ставить перед учнями завдання, які вимагають:

- постійного спілкування з творами мистецтва;
- уміння відгукуватися на різні явища за допомогою емоцій;
- вміння вслухатися у звуки і фарби музики;
- здатності одухотворити музичний твір за допомогою рухів;
- оціночних суджень про естетичну цінність мистецтва.

Література:

1.Єрохіна А. Дидактична гра як засіб активізації навчання на уроках музики //Поч. школа. 1997. № 4. С. 41 – 42.

2.Крамська З.М., Федорова М.. Інтеграція музики і хореографії як засіб формування естетичного інтересу у дошкільників: навчально - методичний посібник/З.М.Крамська,М. Федорова.– Умань.: Видавець «Сочінський М. М.», 2021. – 116 с.

3.Савченко О.Я. Дидактичні особливості інтегрованих уроків //Початкова школа. 1992. № 1. С. 3 – 5.

4.Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям. Вибрані твори. У 5-ти т. Київ.: Радянська школа, 1977. Т. 3. С. 7 – 279.

Literature:

1. Yerokhina A. Didactic game as a means of activating learning in music lessons //Beginning. school. 1997. No. 4. P. 41-42.
2. Kramka Z.M., Fedorova M.I. Integration of music and choreography as a means of forming aesthetic interest in preschoolers: educational - methodical manual / ZM Kramka, M. Fedorova. – Uman.: Publisher "Sochinsky MM", 2021. - 116 p.
3. Savchenko O.Ya. Didactic features of integrated lessons // Elementary school. 1992. No. 1. P. 3-5.
4. Sukhomlynsky V.O. I give my heart to children. Selected works. In 5 vols. Kyiv: Soviet School, 1977. Vol. 3, pp. 7-279.

Abstract. *The article highlights the pedagogical conditions for the formation of interest in music among elementary school students. The effectiveness of the influence of music games on the educational process and the formation of aesthetic perception of music is theoretically substantiated. The content and organization of the educational process in music lessons, which contribute to the formation of interest in music among younger schoolchildren, have been clarified. The musical game is aimed at assimilation, deepening, systematization of students' ideas about the environment, development of interests and abilities.*

Keywords: *musical games, music lessons, primary school students*